

הגירה, זהות והשתלבות בחברה רבת-תרבות

פרופ' לילך לב ארי
קורס שנתי מתקדם (טיטוריאלי)
2 ש"ש (6 נק"ז)

מטרות הקורס

קורס זה יעסוק בהגירה בת זמננו לישראל ולמדינות אחרות ובדפוסי השתלבותם של מהגרים מדור ראשון ושני. הקורס יתמקד בהגירה כתופעה כלל-עולמית, לצד החוויות הפרטיות הכרוכות בהשתלבות ובקליטה על רצף הזמן של מהגרים וצאצאיהם, בחברות מרובות תרבויות - בכלל ובישראל - בפרט. בחלקו הראשון של הקורס נבחן את מושג ההגירה בהקשר לדמוגרפיה ותאוריות לחקר התופעה. נבחן קווי מדיניות בהגירה בת-זמננו, ננתח את מניעי ההגירה ותרומתה לניעות (מוביליות) חברתית לגברים ולנשים. בהמשך נדון במושגים כמו: דפוסי קליטה ושילוב של מהגרים בהקשר כלכלי וחברתי וכן ביחס לזהות ולהזדהות אתנית. לבסוף נבחן את תופעת ההגירה מישראל. בחלקו השני של הקורס נקשר את המושגים שנלמדו עד כה באמצעות תיאוריות מרכזיות בסוציולוגיה, בכל הקשור במאפיינים תרבותיים וקהילתיים הנלווים להגירה גלובלית ולהשתלבות. ננתח גם תהליכי הבניית זהות והזדהות אתנית בחברות מרובות תרבויות. לבסוף, נסכם את מקומה של ההגירה מישראל ואליה על החברה הישראלית ודפוסי הצלחה בהשתלבות מהגרים לצד אתגרים בהווה ובעתיד.

תוצרי למידה

עם סיום הקורס בהצלחה יהיו הסטודנטים מסוגלים: (1) לזהות מושגים ותאוריות הקשורים בהגירה, לאתר אתגרים בקליטה ובשילוב מהגרים ולנתח דפוסי מדיניות הגירה לאור מושגים של לאומיות ורב-תרבותיות; (2) לתכנן ולבצע עבודת מחקר סמינריונית עצמאית, על כל שלביה; (3) ליישם בעבודה מושגים מרכזיים שנלמדו בקורס ולדון בהם בהסתמך על ממצאי מחקר של הסטודנטים.

נושאי הקורס בסמסטר א'

- ✓ דמוגרפיה והגירה חברתית: הגדרה וסקירת תאוריות לחקר ההגירה, מאפייני מהגרים, גורמי 'משיכה ודחיפה', מתודות מחקריות בהגירה
- ✓ תאוריות להסבר הגירה בעידן הגלובליזציה: טרנס-לאומיות מהי?
- ✓ מדיניות הגירה
- ✓ הגירה, קליטה והשתלבות בהיבטים כלכליים וחברתיים בעולם ובישראל
- ✓ הגירת עבודה ומבקשי מקלט
- ✓ ההגירה מישראל ('ירידה')
- ✓ ישראל כמדינת הגירה או עליה? על מדיניות בישראל ושינויים שחלו בה החל מהקמתה

נושאי הקורס בסמסטר ב'

- ✓ חברת הגירה: מאפיינים ודפוסיים
- ✓ החברה הישראלית: בין ריבוי תרבויות לרב-תרבותיות
- ✓ זהות והזדהות אתנית בקרב מהגרים בעולם ובישראל
- ✓ הגירה וקליטה בהיבטים הקשורים בתרבות (אקולטורציה) וברשתות חברתיות
- ✓ סטריאוטיפים ודעות קדומות: מערכת היחסים עם ה"אחרים" – מהגרים מול ותיקים
- ✓ ישראל כמדינת הגירה: לקראת רב-תרבותיות ושילוב או במגמת בידול וניכור?

דרכי הוראה

הקורס יועבר לכל הסטודנטים, למעט בהנחייה טיטוריאלי, במגוון דרכים ובהתאם להנחיות הנהלת אורנים (מתאריך 1.10.2020) כדלהלן:

- ✓ בסמסטר א', עד לחג החנוכה, תהיה למידה סינכרונית (שיעור של עד כשעה) ב"זום" וא-סינכרונית (מטלות הכנה קצרות ודיון בעקבותיהן) באופן סירוגי

- ✓ בהתאם להערכות והנחיות משרד החינוך, המועצה להשכלה גבוהה והנהלת אורנים אשקול
- ✓ קיום פגישות בקמפוס, לאחר חנוכה
- ✓ הרצאת אורחים
- ✓ הנחייה בפגישות אישיות בעבודת המחקר (פנים אל פנים או ב'זום')
- ✓ הצגת רפרטים בנושא המחקר על ידי הסטודנטים במהלך סימסטר ב'

דרישות הקורס

1. נוכחות של לפחות 80% בכל המפגשים (פנים אל פנים ו'זום')
2. קריאת מאמרים לקראת כל מפגש
3. הכנת רפרט ומטלת ביניים (הצעת המחקר) שתוגש בשיעור הראשון של סימסטר ב'
4. הגשת עבודת סמינריון עד לתאריך 15 באוגוסט 2021

מבנה הציון לשני הסמסטרים – עבודת סמינריון

- 5% - השתתפות
- 20% רפרט
- 20% - תרגיל ביניים (הצעת מחקר)
- 55% - עבודת סמינריון

דרכי הוראה לסטודנטים בהנחייה טיטוראלית

הקורס יועבר בהנחייה אישית באופן הבא :
 סימסטר א' פגישות בקבוצה בזום פעם בחודש בימי חמישי בין השעות 0830-0930 ללימוד משותף של מושגים תאורטיים מרכזיים, ופגישות אישיות בתיאום מראש עם כל סטודנט/ית
 סימסטר ב' יוקדש לפגישות אישיות עם הסטודנטים להנחייה בכתובת עבודת הסמינריון.

דרישות הקורס

1. נוכחות בכל המפגשים (הקבוצתיים והאישיים)
2. קריאת מאמרים לקראת כל מפגש
3. הכנת מטלת ביניים (הצעת המחקר) שתוגש בשיעור הראשון של סימסטר ב'
4. הגשת עבודת סמינריון עד לתאריך 1 באוגוסט 2021

מבנה הציון לשני הסמסטרים – עבודת סמינריון

- 5% - השתתפות
- 25% - תרגיל ביניים (הצעת מחקר)
- 70% - עבודת סמינריון

מילות מפתח

הגירה, זהות אתנית, קליטה, שילוב, רב-תרבותיות, תאוריה טרנס-לאומית, תירבות

רשימת מקורות

- אמית, ק' (2012). שביעות רצון מהחיים בישראל של עולים מארצות המערב. הגירה, 1, 80-97.
- בן-רפאל, א' (2008). ישראל: מפלורליזם לרב-תרבותיות. סוגיות חברתיות בישראל, 6, 94-120.
 גולדן, ד' וברס, ח' (2012). הנוכחות החמקמקה של "רב-תרבותיות": פענוח ופעולה בשדה החינוך. מפגש, (כ) 35, 15-36.
- דלה-פרגולה, ס' (2012). הרהורים על הגירה בישראל: היבטים השוואתיים. הגירה, 1, 5-31.

טור-כספא, מ' ופרג-מריו מיקולינסר, ד' (2004). היבטים פסיכולוגיים של גיבוש זהות ותרומתם להבנת הזהות היהודית. רמת גן: אוניברסיטת בר אילן, הפקולטה למדעי היהדות, מרכז רפפורט.

יער, א' ושביט ז' (עורכים) (2001). מגמות בחברה הישראלית. רמת אביב: האוניברסיטה הפתוחה, כרך א', פרק 4.

ישראל, רשות האוכלוסין וההגירה, האגף לתכנון מדיניות (2016). נתוני זרים בישראל.

כהן, י' (2007). ההצלחה הדמוגרפית של הציונות. סוציולוגיה ישראלית, ח(2), 355-362.

לב ארי, ל' (2005). הבדלים בין ספרדים ואשכנזים בקליטה חברתית ותרבותית בקרב ישראלים השוהים בחו"ל. פעמים, 101-102, 221-249.

לב ארי, ל' (2006). מי מרוויח ומי מפסיד? מוביליות חברתית וקליטה באמצעות הגירה בקרב מהגרים ומהגרות ישראלים בארה"ב. סוגיות חברתיות בישראל, 2, 3-42.

לב ארי, ל' (2010). דור שני וידור וחצי של ישראלים בצפון אמריקה – זהות והזדהות. רמת גן, אוניברסיטת בר אילן, מרכז רפפורט לחקר ההתבוללות ולחזוק החינוכיות היהודית, פרסום מס' 20.

לב ארי, ל' (2011). מהגרים ישראלים באמריקה: ישראלים או אמריקנים? כוונים חדשים, 25, 202-190.

לב ארי, ל' (2012). האם מגדר משפיע בדור שני להגירה? זהות והזדהות אתנית בקרב צאצאי מהגרים ישראלים. סוגיות חברתיות בישראל, 14, 208-236.

לב ארי, ל' וכהן, נ' (2012). בין מולדת לתפוצה: צופי צבר ויצירת זהות אתנית בקרב צאצאי מהגרים ישראלים בארצות הברית. מגמות, מ"ח (3), 681-708.

מורג-טלמון, פ' ועצמון, י' (עורכות) (2013). נשים מהגרות בישראל. ירושלים: מוסד ביאליק.

סיגד, ל' ואיזיקוביץ, ר' (2012). אי-אפשר להתנהג כמו אמריקני כאן בישראל! גיבוש זהות אצל ילדים ובני נוער טרנס-לאומיים צפון אמריקנים-ישראלים. מפגש, 35(כ), 93-112.

עלי, נ' ודעאס, ר' (2018). השכלה גבוהה בקרב המיעוט הערבי בישראל: ייצוג, מיפוי, חסמים ואתגרים. תל אביב: רסלינג.

קימרלינג, ב' (2004). מהגרים, מתיישבים, ילידים. תל אביב: עם עובד.

רבהון, ע' ולב ארי, ל' (2011). ישראלים אמריקאים: הגירה, טרנסלאומיות וזהות קבוצתית. ירושלים: מוסד ביאליק.

רייכמן, ר' (2009). הגירה לישראל: מיפוי מגמות ומחקרים אמפיריים. 1990-2006. סוציולוגיה ישראלית, י(2), 380-339.

שבתאי, מ' (2001). לחיות עם זהות מאיימת: חוויות החיים עם שוני בצבע עור בקרב צעירים ומתבגרים יוצאי אתיופיה בישראל. מגמות, (1-2), 97-112.

שנהב, י' (2002). יהודים יוצאי ארצות ערב בישראל. בתוך: ח. חבר, י. שנהב, ופ. מוצפי-האלר, (עורכים), מזרחים בישראל (עמ' 105-151). ירושלים, מכון ואן ליר.

- Ben-Rafael, E. & Sterberg, Y. (Eds.) (2009). *Transnationalism: Diasporas and the advent of a new (dis)order*. The Netherlands, Leiden: Brill.
- Brettell, C. & Hollifield J. F. (Eds.) (2015). *Migration theory*. New York and London: Routledge.
- Castles, S., de Haas, H. & Miller, M. J. (2014). *The age of migration: International population movements in the modern world*. UK: Palgrave Macmillan (fifth edition).
- Herda, D. (2013). Too many immigrants? Examining alternative forms of immigrant population innumeracy. *Sociological Perspectives*, 56(2), 213-240.
- Lev Ari, L. (2008). *The American dream – for men only? Gender, immigration and the assimilation of Israelis in the United States*. El Paso, TX: LFB Scholarly Publishing LLC.
- Lev Ari, L. (2013). Multiple ethnic identities among Israeli immigrants in Europe. *International Journal of Jewish Education Research*, 5-6, 203-230.
- Lev Ari, L. (2015). Back home: Return migration, gender, and assimilation among Israeli emigrants. In E. Lederhendler & U. Rebhun (Eds.), *Research in Jewish demography and identity* (pp.241-261). Brighton, MA: Academic Studies Press.
- Lev Ari, L. (2019). Two Jewish communities (migrants and native-born) in three European cities: Ethnic identity, integration and acculturation. *British Journal of Middle Eastern Studies*, 46(2), 274-292. <https://doi.org/10.1080/13530194.2019.1569305>
To link to this article: <https://doi.org/10.1080/13530194.2019.1569305>
- Lev Ari, L. (2019). Jewish immigrants from the Greater Middle East to France and Belgium: Ethnic identity and patterns of integration. *British Journal of Middle Eastern Studies*, 46(2): 274-292. <https://doi.org/10.1080/13530194.2019.1569305>
To link to this article: <https://doi.org/10.1080/13530194.2019.1569305>
- Lev Ari, L. & Cohen N. (2018). Acculturation strategies and ethnic identity among second-generation Israeli migrants in the United States. *Contemporary Jewry*, DOI 10.1007/s12397-018-9258-5
- Levitt, P. & Glick-Schiller, N. (2004). Conceptualizing simultaneity: A transnational social field perspective on society. *International Migration Review*, 38(3), 1002-1039.
- Medzini, A. & Lev Ari, L. (2018). Can borders, walls and fences deter forced migrants? Comparison of future policy trajectories and implication in Europe and Israel. *European Journal of Geography*, 9(2), 81-99.
- Raijman, R. (2020). A warm welcome for some: Israel embraces immigration of Jewish

diaspora, sharply restricts labor migrants and asylum seekers. Washington DC: Migration Policy Institute.

Remennick, L. & Prashitzky, A. (Eds.) (2015-2016). *The Russian 1.5 generation in Israel: Between protest and belonging*. Ramat Gan: Bar-Ilan University.

Vertovec, S. (2001). Transnationalism and identity. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 27(4), 573-582.